УДК 658.003:631.15

Ірина Павлік (Україна)

JEL classification: M40, M41

Ірина ПАВЛІК

аспірантка,
кафедра обліку і аудиту,
Львівський національний університет імені
Івана Франка, Україна
E-mail: ira_pavlik@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-3237-7756>
<https://publons.com/researcher/3749131/iryna-pavlik/>

© Ірина Павлік, 2020

Отримано: 25.01.2020 р.
Прорецензовано: 06.02.2020 р.
Рекомендовано до друку: 26.02.2020 р.
Опубліковано: 28.02.2020 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

АНОТАЦІЯ

Вступ. Вважливе значення для функціонування обліково-аналітичної системи суб'єкта господарювання аграрного сектору економіки має підсистема економічного аналізу. У статті проаналізовано особливості формування підсистеми економічного аналізу в обліково-аналітичній системі суб'єкта господарювання аграрного сектору економіки. Висвітлено власне бачення імітаційної моделі підсистеми економічного аналізу з врахуванням особливостей аграрного сектору економіки. Визначено параметри функціонування підсистеми економічного аналізу. Окреслено послідовність етапів здійснення аналітичних операцій в рамках підсистеми економічного аналізу.

Мета статті полягає у дослідженні особливостей формування підсистеми економічного аналізу в обліково-аналітичній системі суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки через призму її завдань, функцій та принципів та розробці загальної моделі формування цієї підсистеми.

Метод (методологія). У процесі проведення дослідження було застосовано методи системного аналізу та моделювання, які дали змогу комплексно розглянути особливості організації та функціонування підсистеми економічного аналізу в обліково-аналітичній системі суб'єктів господарювання аграрної сфери.

Результати. Підсистема економічного аналізу обліково-аналітичної системи суб'єкта господарювання аграрного сектору повинна мати заздалегідь визначені параметри її функціонування, а саме: мету, завдання та цілі, принципи, функції, механізми, інструменти та засоби. Окреслені параметри мають бути об'єктивовані у стандарті функціонування на підприємстві обліково-аналітичної системи, а в її рамках – підсистеми економічного аналізу. Функціонування підсистеми економічного аналізу має бути поетапним, а реалізація функцій підсистеми має давати користувачу необхідні для прийняття стратегічних управлінських рішень результати.

Павлік І. Є. Модель організації економічного аналізу в обліково-аналітичній системі суб'єкта господарювання аграрного сектору економіки. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 1. Частина 2. С. 108-117.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.01.02.108>

Ключові слова: обліково-аналітична система; економічний аналіз; підсистема економічного аналізу; суб'єкт господарювання; аграрний сектор економіки.

UDC 658.003:631.15

JEL classification: M40, M41

Iryna PAVLIK

PhD Student,

Department of accounting and auditing,

Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

E-mail: ira_pavlik@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-3237-7756>

<https://publons.com/researcher/3749131/iryna-pavlik/>

© Iryna Pavlik, 2020

Received: 25.01.2020

Revised: 06.02.2020

Accepted: 26.02.2020

Online publication date: 28.02.2020

This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 license, which permits unrestricted re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Iryna Pavlik (Ukraine)

MODEL OF ECONOMIC ANALYSIS' ORGANIZATION IN THE ACCOUNTING AND ANALYTICAL SYSTEM OF THE COMMERCIAL ENTITY OF THE AGRARIAN SECTOR OF ECONOMY

ABSTRACT

Introduction. The subsystem of economic analysis is of great importance for the functioning of the accounting and analytical system of the economic entity of the agricultural sector of the economy. The article analyzes the features of the formation of the subsystem of economic analysis in the accounting and analytical system of the economic entity of the agricultural sector of the economy. The own vision of the simulation model of the subsystem of economic analysis taking into account the peculiarities of the agricultural sector of the economy is highlighted. The parameters of functioning of the subsystem of economic analysis are determined. The sequence of stages of analytical operations within the subsystem of economic analysis is outlined.

The purpose of article is to study the peculiarities of the formation of the subsystem of economic analysis in the accounting and analytical system of economic entities of the agricultural sector through the prism of its tasks, functions and principles and develop a general model of this subsystem.

Method (methodology). In the course of the research the methods of system analysis and modeling were applied, which made it possible to comprehensively consider the peculiarities of the organization and functioning of the subsystem of economic analysis in the accounting and analytical system of agricultural entities.

Results. The economic analysis subsystem of the accounting and analytical system of the economic entity of the agricultural sector must have predetermined parameters of its operation, namely: purpose, objectives and goals, principles, functions, mechanisms, tools and means. The outlined parameters should be objectified in the standard of functioning of the accounting and analytical system at the enterprise, and within its framework – subsystem of economic analysis. The operation of the economic analysis subsystem should be phased, and the implementation of the functions of the subsystem should give the user the necessary results for making strategic management decisions.

Pavlik, I. Model of Economic Analysis' Organization in the Accounting and Analytical System of the Commercial Entity of the Agrarian Sector of Economy. *Economic analysis*, 30 (1, Part 2), 108-117.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.01.02.108>

Keywords: accounting and analytical system; economic analysis; subsystem of economic analysis; business entity; agrarian sector of the economy.

Вступ

Ефективність діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки залежить від оперативності та правильності прийнятих ними управлінських рішень. Виконати це завдання суб'єктам господарювання покликана сприяти обліково-аналітична система (далі – ОАС). В умовах зростаючої конкуренції на внутрішньому аграрному ринку посилюється як важливість безпосередньої функції економічного аналізу, так і в ще більшій мірі – формування відповідної підсистеми. Йдеться не тільки про організацію такої роботи на рівні суб'єкта господарювання, але й про інституціоналізацію такої підсистеми.

Теоретичні та практичні проблеми організації економічного аналізу суб'єктів господарювання досліджувались у працях таких науковців: Р. Ф. Бруханський [1], В. М. Жук [2], І. Д. Лазаришина [3], Є. В. Мних [4], М. К. Пархомець [5], П. Р. Пуцентейло [6], В. Є. Швець [7], А. Д. Шеремет [8], С. І. Шкарабан [9], Р. К. Шурпенкова, [10] С. С. Черниш [11] та ін. Однак, в умовах сьогодишніх глобалізаційно-інституціональних змін. Водночас аграрний сектор економіки відчуває недостачу ґрунтовних теоретичних напрацювань щодо формування на агропідприємстві кожної із підсистем обліково-аналітичної системи. Недостатньо висвітлено питання організації та функціонування підсистеми економічного контролю, як складової обліково-аналітичної системи суб'єкта господарювання. Власне це і зумовлює актуальність цього дослідження.

Мета статті

Мета статті полягає у дослідженні особливостей формування підсистеми економічного аналізу в ОАС суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки через призму завдань, функцій та принципів в аграрному секторі та розробці загальної моделі формування цієї підсистеми.

Виклад основного матеріалу дослідження

Важливу роль в рамках функціонування ОАС суб'єктів господарювання, зокрема аграрного сектору національної економіки відіграє саме аналітична підсистема, адже саме вона генерує готовий результат, яким є обліково-аналітична інформація та знання, що є необхідними для прийняття оптимальних управлінських рішень. Використовують також є й проміжні, але не менш важливі, завдання підсистеми економічного аналізу – оцінка дотримання планової траєкторії розвитку підприємства; міра виконання чи відхилення від показників господарювання в рамках інвестиційних проектів, бізнес-планів, бюджетних програм підтримки галузей тваринництва та рослинництва,

сільськогосподарського банківського та позабанківського кредитування; ідентифікація недовикористаних і незадіяних резервів, особливо в частині родючості, раціонального використання площ сільськогосподарських угідь, мінімізації втрат сільськогосподарської продукції та раціонального використання сільськогосподарської, складської та логістичної інфраструктури; встановлення причин недостатньо високих показників; обґрунтування висновків відносно диверсифікації аграрного бізнесу і т. ін.

Вказане означає формування на підприємстві структури підсистеми економічного аналізу (закріплення її норм та положень у статутній та іншій документації) і її елементів, взаємозв'язків між ними, що дозволяє встановлювати, змінювати, переглядати, контролювати та підтримувати її ефективність; встановлювати вимоги до розробки та функціонування, в контексті існуючих параметрів стратегії бізнесу; зробити більшість процесів економічного аналізу «зрозумілими» для менеджменту суб'єкта аграрного сектору економіки.

Такий підхід дозволяє забезпечити постійність функціонування підсистеми економічного аналізу суб'єкта аграрного підприємництва, ефективне управління нею та отримання в підсумку її роботи необхідне і якісне інформаційно-аналітичне забезпечення, чітко і стабільно реалізувати процеси аналізування згідно норм та регламентів, розподілити відповідальність між суб'єктами підсистеми, забезпечити гармонізацію реалізації функцій економічного аналізу в рамках всієї системи управління підприємством, її інтеграцію в сукупність бізнес-процесів а також підвищити рівень плановості та керованості бізнесу.

Керівникам аграрних підприємств потрібно також чітко розуміти не лише внутрішню структуру та правила функціонування елементів підсистеми економічного аналізу, але й місце в системі управління підприємством. В першу чергу потрібно вести мову про те, що підсистема економічного аналізу є елементом обліково-аналітичної системи, що, своєю чергою, функціонує в рамках загальної управлінської системи суб'єкта аграрного бізнесу. Відтак, вона отримує від них економічну інформацію, ресурсне та нормативно-методичне забезпечення інтересів суб'єкта господарювання. В свою чергу, зворотна взаємодія проявляється у генерованих в рамках підсистеми економічного аналізу інформаційно-аналітичних висновках і рекомендаціях(звітах). Як і будь-яка інша управлінська система підсистема економічного аналізу має власні суб'єкти та об'єкти управління (рис. 1).

Рис. 1. Модель формування підсистеми економічного аналізу суб'єктів господарювання аграрного сектору: концепція та структура (авторська розробка)

Важливо зазначити, що суб'єкти підсистеми економічного аналізу аграрних форм господарювання не зводяться лише до керівництва підприємства, засновників та власників бізнесу. Призначення економічного аналізу ширше. Відтак, передбачає аналізування і формування необхідних аналітичних висновків для зовнішніх контрагентів, особливо банківських структур, які надають аграрним підприємствам комплекс послуг та банківський супровід, контролюючих бізнес організацій, інших зацікавлених структур, до яких відносяться потенційні інвестори, стратегічні постачальники чи споживачі продукції, складські та торговельні організації, провідні ритейлери і т. ін. Для цих суб'єктів важливою є інформація про фінансово-економічний стан підприємства, його фінансові та економічні можливості, ефективність функціонування, потенціал розвитку.

Очевидно, що попри інформаційну відкритість і, таким чином, прозорість суб'єкта аграрного бізнесу, мають бути витриманими й параметри конфіденційності (інформаційної та економічної безпеки). Тобто «виходити» за межі підприємства може лише заздалегідь визначений обсяг інформації з достатнім контролем її подальшого поширення та нерозповсюдження і нерозголошенням.

Своєю чергою, зовнішні суб'єкти висувають низку власних вимог до обсягу, якості та структурних характеристик інформаційно-аналітичних даних, методів, методичних підходів та методик, які використовуються при аналізуванні та обґрунтуванні висновків і рекомендацій.

Під час формування даних та представлення результатів проведеного економічного аналізу часто висувається вимога до залучення в таких цілях експертів-консультантів. Відповідна практика може мати право на застосування на суб'єктах аграрного бізнесу, оскільки, дозволяє по-перше, здійснювати зовнішню незалежну та незаангажовану експертизу, по-друге, обмінюватися досвідом і знаннями в сфері методики та інструментів економічного аналізу, по-третє, отримувати визнані аудиторські висновки, по-четверте, сприяти комунікації та професійному розвитку персоналу.

До окремої категорії суб'єктів підсистеми економічного аналізу аграрних підприємств відносимо осіб прирівняних до внутрішніх. Йдеться про осіб, які не перебувають в штаті підприємства, але отримують від них низку послуг, зокрема у сфері обліку та аудиту, юридичної чи фахової економічної консультації, маркетингу, фінансового та іншого менеджменту і т. ін. Такі фахівці здатні надати достатньо ґрунтовну інформацію та аналітику відносно діяльності і ефективності підприємства у вузьких сферах, в яких вони особливо компетентні, відтак, можуть залучатися

до аналізу в низці сфер. Розуміння такого розширеного складу суб'єктів підсистеми економічного аналізу суб'єктів господарювання аграрного сектору дозволяє більш системно і комплексно підійти і до формування методичного забезпечення аналізу, і до ідентифікації його найбільш проблемних сфер, і до збору даних, їх усестороннього опрацювання та отримання необхідних висновків.

В підсистемі економічного аналізу суб'єктів господарювання аграрного сектору об'єктом управління виступає господарська діяльність, акумульована економічними показниками за різними її аспектами. За більш простих підходів та способів аналізу такими є ключові економічні та фінансові показники (кількісні та якісні) – обсяги доходу і витрат, параметри фінансово-економічного стану та ефективності господарювання.

Але висновки за ними дають здебільшого лише загальну економічну характеристику підприємства. Для отримання більш глибоких і системно-структурних результатів, більш якісної діагностики потрібно включити в перелік аналізованих показників і більш конкретні параметри. До прикладу, це аналіз окремо всіх напрямів та видів діяльності підприємства (за галузями рослинництва і тваринництва; сфер відтворення рослин, тваринницької діяльності, одно та багаторічних рослин, змішаного сільськогосподарського виробництва та допоміжної діяльності в сільському господарстві), функціональних сфер (виробництво, фінанси, маркетинг, інвестиційно-інноваційна діяльність, техніко-технологічна база, збут і логістика, ін.), рівнів та структурних підрозділів суб'єкта господарювання, етапів технологічного процесу, видів ресурсного забезпечення (персонал, основні засоби, оборотні активи, нематеріальні активи, довгострокові біологічні активи, інвестиції, інформація).

Дослідження цих та інших показників дозволяє комплексно підійти до формування якісної підсистеми економічного аналізу суб'єктів господарювання аграрного сектору, що забезпечує суб'єктів управління якісною і комплексною інформаційно-аналітичною основою для вироблення обґрунтованих управлінських рішень з забезпечення ефективності та стратегічного розвитку бізнесу на перспективу. Власне, чим комплексніший підхід, тим більшою є вірогідність ідентифікації справжніх «слабких» місць та причин і проблемних аспектів, перешкод нарощування обсягів сільськогосподарської діяльності і забезпечення її належної віддачі.

Вплив суб'єктів управління на об'єкти реалізується через відповідні параметри управління. Передусім це нормативно-методичне забезпечення, що визначає внутрішні правові та

організаційні аспекти функціонування підсистеми економічного аналізу, відповідальних за її функціонування виконавців. Йдеться про організаційну структуру управління, штатні розписи, посадові інструкції, функціональні та професійні обов'язки і завдання виконавців.

Слід також акцентувати увагу на необхідність стандартизації процедур економічного аналізу на суб'єктах господарювання аграрного сектору. Для цього має бути попередньо розроблений, а надалі – імplementований у господарську практику стандарт функціонування на підприємстві обліково-аналітичної системи, а в її рамках – підсистеми економічного аналізу. Відомо, що впровадження стандарту є найкращим інструментом чіткого регламентування на підприємстві певних процедур і правил. Завдяки цьому необхідні підготовчі, попередні, головні (безпосередні) та допоміжні процедури аналізу будуть реалізовуватися своєчасно й у повному обсязі. Окрім того, впровадження стандарту та пов'язаних із ним регламентів функціонування дозволяє в повній мірі реалізувати й функцію контролю за своєчасністю проведення процедур, їх якістю, використанням результатів аналізу та діагностики.

До параметрів функціонування підсистеми економічного аналізу на суб'єктах господарювання аграрного сектору також відносимо мету, завдання та цілі, принципи і функції, механізми, інструменти та засоби. Всі ці аспекти мають бути чітко визначеними і прописаними у наказі Про облікову політику сільськогосподарського підприємства. Зазначене дозволить забезпечити високу ефективність аналітичної роботи та прикладний характер її результатів.

Наголосимо, що закріплення мети і цілей економічного аналізу дозволяє визначити, з одного боку, увесь спектр питань, які підлягають опрацюванню, а, з іншого, – підпорядкувати отримані висновки спільній меті. Вважаємо, що такою генеральною метою має стати висновок відносно міри слідування параметрів розвитку суб'єкта аграрного бізнесу наперед визначеній стратегічній траєкторії стійкого збалансованого розвитку. Ідеться як про конкретні показники обсягів та ефективності діяльності, так і про найбільш важливі характеристики розвитку безпосередньо як суб'єкта господарювання в аграрному секторі економіки – обсяги використовуваних сільськогосподарських угідь та ріллі, чисельність поголів'я тварин, показники врожайності та продуктивності у тваринництві, кількість зайнятого сільського населення, внесок підприємства у соціально-економічний розвиток села.

Важливим аспектом підсистеми економічного аналізу є принципи, яких потрібно дотримуватися заради якнайбільш якісного і оптимального

виконання аналітичних процедур, недопущення зайвих, недоцільних кроків та дій. Обґрунтуванню комплексу принципів економічного аналізу присвячені дослідження Т. Косової [12], І. Лазаришиної [3], Є. Мних [4], І. Парасій-Вергуненко [13], С. Шкарабана [14], Р. Шурпенкова [10] та ін. Підсумком досліджень зазначених науковців стало утвердження таких принципів економічного аналізу, як: 1) системності; 2) комплексності; 3) наукового підходу; 4) релевантності аналітичної інформації; 5) обмеженої раціональності; 6) адаптивності; 7) узгодженості; 8) оптимізаційного підходу; 9) випереджувачого відображення та ін. Хоча базовий склад принципів доречно доповнювати специфічними, зокрема характерними для суб'єктів бізнесу в аграрному секторі, зокрема – оцінювання соціальної ролі та відповідальності, аналізування впливу на стан довкілля та екології, стратегічного характеру відносно розвитку територій сільських поселень та їх інфраструктури.

Особливе місце в системі принципів економічного аналізу суб'єктів господарювання аграрного сектору відіграє принцип аналізування параметрів локальної інтеграції. Справа в тім, що агробізнес доволі диверсифікований вид економічної діяльності, який має складну (через його довгу часову тривалість виробничого циклу, наявність низки допоміжних господарств та галузей сільського господарства, промисловості, будівництва, торгівлі, сфери послуг, обслуговуючої інфраструктури, залученості цілої системи підприємств різних форм господарювання та видів економічної діяльності) технологічну структуру, відтак, його економічна діяльність формалізується у вигляді багаторівневої системи економічних показників, які в підсумку зводяться до інтегрального аналізу та розрахунку.

Таким чином, суб'єкти господарювання аграрного сектору здебільшого набувають вигляду локальних інтегрованих систем. А це накладає свій відбиток і на мету та цілі економічного аналізу, і на його принципи, а також методи і методичні підходи, що для цього застосовуються. Значну увагу цим питанням присвячено у працях О. Валентієвої [15], В. Горбатова [16], Н. Міценко [17], А. Пилипенка [18] та ін. Так, можемо констатувати, що характер інтегрованості накладає свій відбиток на рівні та особливості економічного аналізу в аграрному бізнесі. У більшості випадків тут до найнижчого – операційного рівня (аналізуються витрати та ефективність використання ресурсів) – додаються функціональний (аналіз показників ефективності за напрямками: фінанси, кадри, техніко-технологічна база, маркетинг, збут, логістика), міжфункціональний (рівень використання виробничих потужностей, ритмічність виробництва та збуту сільськогосподарської

продукції, перерозподіл доходів та витрат з-поміж напрямів сільського господарства) та міжорганізаційний (маржинальні доходи, витрати і прибуток, ефекти масштабів господарювання, реалізації економічного потенціалу партнерів, ін.) рівні.

Окрема роль відводиться функціям та завданням економічного аналізу. Широкого поширення вивчення цього питання набуло у працях О. Вакульчик, Б. Гарбовецького [19], Н. Мішеніної [20], О. Ходаревої [21], С. Черниш [11] та ін. В підсумку узагальнення результатів досліджень цих науковців є підстави вести мову про такі функції економічного аналізу, як науково-дослідницька, інформаційно-аналітична, оцінююча, планова, контролююча, пошукова, мобілізуюча, інноваційна, пропагандистська. Очевидно, що їх склад має бути доповненим та розширеним із урахуванням особливостей функціонування підсистеми економічного аналізу безпосередньо на суб'єктах господарювання аграрного сектору. Уточненням має бути й склад відповідних завдань економічного аналізу.

Відносно механізмів, інструментів та засобів, то їх застосування необхідне для реалізації операційно-тактичних дій в процесі здійснення економічного аналізу і його розвитку. Тут також тісний зв'язок простежується з методичним забезпеченням, яке використовується суб'єктами підсистеми для впливу на її об'єкти. Це відповідні методи і методики, методичні підходи, а також програмне та апаратне забезпечення, що дозволяє здійснювати більш якісний аналіз.

Звернімо увагу на те, що надзвичайно важливим в сучасних умовах загострення конкуренції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках збуту аграрної продукції є завдання забезпечити «вихід» підсистеми економічного аналізу на підсистему стратегічного управління розвитком суб'єкта аграрного бізнесу. Адже сформована в підсумку аналізу інформація має опрацьовуватися не лише на предмет обсягів і ефективності господарювання, але й щодо обґрунтування проектів рішень з стратегічного розвитку сільськогосподарського бізнесу, можливостей, потенціалу, ресурсного, фінансово-інвестиційного забезпечення підприємства в частині здатності розпочати і реалізувати амбітні інноваційні та стратегічні проекти розвитку аграрного бізнесу.

Наступна частина пропонованої нами моделі підсистеми економічного аналізу суб'єктів господарювання аграрного сектору стосується методичного підходу та послідовності проведення економічного аналізу підприємства з врахуванням особливостей, характерних саме для аграрного бізнесу (рис. 16).

Так, ми вважаємо, що методика економічного аналізу суб'єктів господарювання аграрного сектору повинна бути комплексною і всесторонньою. Це означає, що мають бути проаналізованими і традиційні параметри обсягів, динаміки, стану, структури, рівня та ефективності господарювання, але одночасно і включені показники, характерні саме для сільського господарства та аграрного виробництва; окрім того, методика не має завершуватися найбільш узагальнюючими характеристиками, а розвиватися у напрямі комплексного аналізу (щодо конкурентоспроможності та економічної безпеки бізнесу, реалізації ресурсного та економічного потенціалу) та стратегічного аналізу в цілях вироблення і обґрунтування дієвих рішень з подальшого поступу суб'єкта аграрного бізнесу.

З огляду на ці обставини, на нашу думку, прийнятними є такі 5 кроків (етапів) економічного аналізу: (1) базова діагностика підприємства, (2) аналіз життєздатності та фінансово-економічного потенціалу, (3) аналіз витрат, чинників стану та ефективності, (4) комплексний аналіз, (5) стратегічний аналіз. Кожному з них відповідає власний висновок, вагомість якого в загальній системі менеджменту на кожному наступному рівні зростає, але й об'єктивно залежить від стану справ на попередньому етапі.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Ефективне функціонування ОАС суб'єкта господарювання аграрного сектору економіки залежить від правильності та комплексного підходу до структурної побудови та подальшого функціонування кожної із її підсистем. Підсистема економічного аналізу повинна мати заздалегідь визначені параметри її функціонування, до яких відносимо: мету, завдання та цілі, принципи, функції, механізми, інструменти та засоби. Окреслені параметри мають бути об'єктивовані у стандарті функціонування на підприємстві обліково-аналітичної системи, а в її рамках – підсистеми економічного аналізу. Впровадження такого стандарту є найкращим інструментом чіткого регламентування на підприємстві певних процедур і правил. Функціонування підсистеми економічного аналізу має бути поетапним, а реалізація функцій підсистеми має давати користувачу необхідні для прийняття стратегічних управлінських рішень результати.

1. Базова діагностика підприємства	Аналіз кількісних показників	Аналіз якісних показників
	Показники обсягів діяльності: – дохід; – прибуток; – витрати; – активи; – чисельність зайнятих; – ринкова частка.	Виробництво сільськогосподарської продукції, у т. ч.: – в розрахунку на 1 зайнятого; – на 100 га сільськогосподарських угідь; Продуктивність праці, у т. ч.: – у галузі рослинництва; – у галузі тваринництва. Показники вирощування: – одно і дворічних культур; – багаторічних культур; – відтворення рослин; – тваринницької діяльності; – змішаного сільськогосподарського виробництва; – допоміжної діяльності в сільському господарстві.
Висновки	– рівень доходності та прибутковості господарювання; – стабільність функціонування.	
2. Аналіз життєздатності та фінансово-економічного потенціалу	Показники фінансово-економічної стійкості та ліквідності: – коефіцієнт фінансової стійкості; – рентабельність підприємства; – рентабельність власного капіталу; – коефіцієнт стабільності збуту сільськогосподарської продукції; – коефіцієнт якості відносин з базовими контрагентами.	
Висновки	– здатність забезпечити планомірний розвиток господарства; – контроль фінансів, інвестицій, власного капіталу та розширення економічних активів	
3. Аналіз витрат, чинників ЧОГО? стану та ефективності	1. Ресурсовіддача: – продуктивність праці; – віддача ОЗ; – доходність власного капіталу; – коефіцієнт оборотності активів; – коефіцієнт ефективності інвестицій. 2. Ресурсозабезпеченість, структура витрат, ресурсоощадність при формуванні та використанні ресурсів. 3. Розвиток ресурсного потенціалу аграрного бізнесу.	
Висновки	– ефективність управління ресурсним забезпеченням; – здатність формувати та забезпечувати належне відтворення ресурсного потенціалу	
4. Комплексний аналіз	1. Аналіз соціального розвитку та відповідальності. 2. Аналіз стану реалізації економічного потенціалу. 3. Аналіз економічної безпеки бізнесу. 4. Аналіз конкурентоспроможності.	
Висновки	– цілісність господарського комплексу; – здатність протидіяти ризикам і загрозам; – здатність формувати ресурсний потенціал розвитку аграрного бізнесу.	
5. Стратегічний аналіз	1. SWOT-аналіз. 2. Система стратегічного аналізу згідно моделі Дюпон. 3. Об'єктно-орієнтована система стратегічного аналізу. 4. Портфельний аналіз.	
Висновки	– якість та збалансованість функціонування та розвитку підприємства (та його підсистем) як системи; – ідентифікація «слабких» місць господарського комплексу; – обґрунтування потреби в удосконаленні обліково-аналітичного забезпечення; – комплексні висновки щодо стратегування розвитку сільськогосподарського бізнесу на засадах економічної безпеки та реалізації економічного і ресурсного потенціалу.	

Рис. 16. Модель формування підсистеми економічного аналізу суб'єктів господарювання аграрного сектору: методичний підхід та послідовність (авторська розробка)

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бруханський Р. Ф., Пархомець М. К., Пуцентайло П. Р. Обліково-аналітичне і організаційно-правове забезпечення діяльності аграрних підприємств. Тернопіль: Крок. 2015. 300 с.
2. Жук В. М. Розвиток бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки: теорія, методологія, практика: дис. докт. ек. наук : 08.00.09. Київ. 2010. 576 с.
3. Лазаришина І. Д. Принципи економічного аналізу як інструмент забезпечення його якості. URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/20971/2/DSESES_2017_Lazaryshyna_I_DPryntsyry_ekonomichnoho_96-98.pdf.
4. Мних Є. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: підручник. Київ. КНТЕУ. 2008. 514 с.
5. Пархомець М. К. Організаційно-правові форми діяльності та особливості формування фінансових ресурсів в аграрних підприємствах. Обліково-аналітичне і організаційно-правове забезпечення діяльності підприємств в умовах інституційних трансформацій. Тернопіль. Осадца Ю. В. 2017. С. 64-70.
6. Пуцентайло П. Р. Обліково-аналітичне забезпечення діяльності підприємства. *Інноваційна економіка*. 2015. № 3. С. 228-233.
7. Швець В. Є. Розвиток обліково-аналітичних систем суб'єктів господарювання в Україні: монографія. Львів: видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. 2010. 448 с.
8. Шеремет А. Д. Теория экономического анализа. Учебник. 3-е изд., доп. Москва. ИНФРА-М. 2011. 352 с.
9. Шкарабан С. Принципи та умови організації оперативного економічного аналізу на підприємстві. *Економічний аналіз*. Збірник наукових праць Терноп. нац. екон. ун-ту. Тернопіль. 2009. Вип. 4. С. 11-12.
10. Шурпенкова Р.К. Організація економічного аналізу на підприємстві. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 36. наук. праць. Суми. Українська академія банківської справи Національного банку України, 2009. Вип. 25. С. 150-158. .
11. Черниш С. С. Огляд методик аналізу інвестиційної привабливості підприємства. *Інноваційна економіка*. 2013. № 5. С. 87-92.
12. Аналіз господарської діяльності. За ред. І. В. Сіренко, Т. Д. Косової. Київ. Центр учбової літератури. 2013. 384 с.
13. Парасий-Вергуненко І. Современный инструментальный экономический анализ в системе стратегических исследований. *Бухгалтерский учет и аудит*. 2008. № 9. С. 30-39.
14. Шкарабан С., Лазаришина І. Концептуальні засади історії розвитку економічного аналізу. *Економічний аналіз*. Тернопіль. Економічна думка. 2011. Вип. 1. С. 9-18.
15. Валентієва О. В. Виробничо-економічна система промисловості регіону: розвиток і шляхи підвищення ефективності функціонування (на матеріалах Полтавщини). Автореф. дис. ... канд. екон. наук. Київ. 2001. 21 с.
16. Горбатов В. М. Конкурентоспособность и циклы развития интегрированных структур бизнеса. Харьков: ИНЖЕК. 2006. 592 с.
17. Міценко Н. Г. Інтегровані системи підприємств і організацій споживчої кооперації: теоретичні засади та перспективи розвитку: монографія. Львів. Вид-во ЛКА. 2014. 414 с.
18. Пилипенко А. А., Стыренко Л. Н. Конкурентное поведение и интеграционный аспект стратегического учета. *БизнесИНФОРМ*. №7, 2010. С. 150-153.
19. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз: навчальний посібник. Київ. Центр навчальної літератури. 2009. 256 с.
20. Мішеніна Н. В., Мішеніна Г. А., Ярова І. Є. Економічний аналіз: навчальний посібник. Суми. Сумський державний університет. 2014. 306 с.
21. Ходарева О. О., Шульга Л. О. Функціонально-вартісний підхід до управлінської діяльності: аналіз і контроль складних систем. *Економіка промисловості*. 2011. № 1. С. 85-89.

REFERENCES

1. Brukhanskyi, R. F., Parkhomets, M. K., Putsenteilo, P. R. (2015). *Oblikovo-analitychne i orhanizatsiino-pravove zabezpechennia diialnosti ahrarnykh pidpriemstv*. Ternopil. Krok. [in Ukrainian].
2. Zhuk, V. M. (2010). *Rozvytok bukhhalterskoho obliku v ahrarnomu sektori ekonomiky: teoriia, metodolohiia, praktyka*: dys. dokt. ek. nauk : 08.00.09. Kyiv. [in Ukrainian].
3. Lazaryshyna, I. D. (2017). *Pryntsyry ekonomichnoho analizu yak instrument zabezpechennia yoho yakosti*. Retrieved from: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/20971/2/DSESES_2017_Lazaryshyna_I_DPryntsyry_ekonomichnoho_96-98.pdf. [in Ukrainian].
4. Mnykh, Ye. V. (2008). *Ekonomichniy analiz diialnosti pidpriemstva*. Kyiv. KNTU. [in Ukrainian].
5. Parkhomets, M. K. (2017). *Orhanizatsiino-pravovi formy diialnosti ta osoblyvosti formuvannia finansovykh resursiv v ahrarnykh pidpriemstvakh. Oblikovo-analitychne i orhanizatsiino-pravove zabezpechennia diialnosti pidpriemstv v umovakh instytutsiinykh transformatsii*. Ternopil. Osadtsa Yu. V. 64-70. [in Ukrainian].
6. Putsenteilo, P. R. (2015). *Oblikovo-analitychne zabezpechennia diialnosti pidpriemstva. Innovatsiina ekonomika*, 3, 228-233. [in Ukrainian].

www.econa.org.ua

7. Shvets, V. Ye. (2010). *Rozvytok oblikovo-analitychnykh system subiektiv hospodariuvannia v Ukraini*. Lviv. Vydavnychiy tsentr LNU imeni Ivana Franka. [in Ukrainian].
8. Sheremet, A. D. (2011). *Teoriya ekonomicheskoho analiza*. Moscow. INFRA-M. [in Ukrainian].
9. Shkaraban, S. (2009). Pryntsypy ta umovy orhanizatsii operatyvnogo ekonomichnoho analizu na pidpriemstvi. *Ekonomichnyi analiz*, 4, 11-12. [in Ukrainian].
10. Shurpenkova, R. K. (2009). Orhanizatsiia ekonomichnoho analizu na pidpriemstvi. *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy*, 25, 150-158. [in Ukrainian].
11. Chernysh, S. S. (2013). Ohliad metodyk analizu investytsiinoi pryvablyvosti pidpriemstva. *Innovatsiina ekonomika*, 5, 87-92. [in Ukrainian].
12. Sirenko, I. V., Kosova, T. D. (2013). *Analiz hospodarskoi diialnosti*. Kyiv. Tsentr uchbovoi literatury. [in Ukrainian].
13. Parasyi-Verhunenko, Y. (2008). Sovremennyy instrumentary ekonomicheskoho analiza v systeme stratehicheskikh issledovaniy. *Bukhhalterskyi uchet i audit*, 9, 30-39. [in Ukrainian].
14. Shkaraban, S., Lazaryshyna, I. (2011). Kontseptualni zasady istorii rozvytku ekonomichnoho analizu. *Ekonomichnyi analiz*, 1, 9-18. [in Ukrainian].
15. Valentiieva, O. V. (2011). *Vyrobnycho-ekonomichna systema promyslovosti rehionu: rozvytok i shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti funktsionuvannia (na materialakh Poltavshchyny)*. Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk. Kyiv. [in Ukrainian].
16. Horbatov, V. M. (2006). Konkurentosposobnost i tsykly razvytyia intehrirovannykh struktur btznesa. Kharkiv: INZhEK. [in Ukrainian].
17. Mitsenko, N. H. (2014). Intehrovani systemy pidpriemstv i orhanizatsii spozhyvchoi kooperatsii: teoretychni zasady ta perspektyvy rozvytku. Lviv. Vyd-vo LKA. [in Ukrainian].
18. Pylypenko, A. A., Styrenko, L. N. (2010). Konkurentnoe povedenye i intehratsyonnyi aspekt stratehicheskoho ucheta. Kharkiv. *ByznesINFORM*, 7, 150-153. [in Ukrainian].
19. Hrabovetskyi, B. Ye. (2009). *Ekonomichnyi analiz*. Kyiv. Tsentr navchalnoi literatury. [in Ukrainian].
20. Mishenina, N. V., Mishenina, H.A., Yarova, I. Ie. (2014). *Ekonomichnyi analiz*. Sumy. Sumskyi derzhavnyi universytet. [in Ukrainian].
21. Khodarieva, O. O., Shulha, L. O. (2011). Funktsionalno-vartisnyi pidkhid do upravlinskoi diialnosti: analiz i kontrol skladnykh system. *Ekonomika promyslovosti*, 1, 85-89. [in Ukrainian].